ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук,
професора кафедри маркетингу та реклами Вінницького торговельно-економічного інституту Державного торговельно-економічного університету
Бондаренка Валерія Михайловича
на дисертаційну роботу *Тітова Дениса Васильовича* на тему:
«Організаційно-економічний механізм розвитку сільських територіальних громад в Україні», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка

Ступінь актуальності теми дослідження. Кваліфікаційна робота є закінченим науковим дослідженням та присвячена розв'язанню актуальної наукової задачі, спрямованої на забезпечення розвитку сільських територіальних громад та сільських територій в Україні.

В процесі написання роботи ставились такі завдання:

– розглянути економічний зміст поняття «територіальна громада» та її види;

– виокремити особливості розвитку сільських територіальних громад;

– визначити складові і функції організаційно-економічного механізму як основи сталого і збалансованого розвитку сільських територіальних громад;

– проаналізувати сучасні тенденції та результати впровадження реформи децентралізації;

– оцінити фінансову спроможність об'єднаних територіальних громад;

– визначити ефективність управління розвитком сільських територіальних громад;

– запропонувати заходи поліпшення державного регулювання реформи децентралізації;

– сформувати модель розвитку сільських територіальних громад в Україні;

– визначити фінансові детермінанти зростання фінансово-економічного потенціалу сільських територіальних громад.

Наукова новизна. Під час виконання кваліфікаційної роботи отримано такі результати:

удосконалено:

– економічний зміст поняття «територіальна громада» в основі якого сукупність місцевих жителів, що проживають у межах села, селища чи міста, об'єднані єдиною метою на основі пріоритетних інтересів та визначених потреб сприяти розвитку території, використовуючи і нарощуючи її потенціал завдяки місцевому самоврядуванню як право на самостійне вирішення проблемних питань місцевого значення та виділено суттєві відмінності між територіальними громадами, що дало можливість окреслити проблеми розвитку сільських територіальних громад (територіальні, інфраструктурні та економічні) в контексті проведеної реформи децентралізації;

– модель розвитку сільських територіальних громад з визначеними складовими, стратегічною ціллю та індикаторами на основі специфічних

особливостей їх функціонування на сільських територіях;

– функції організаційно-економічного механізму розвитку сільських територіальних громад (сприяння продовольчій, економічній, екологічній, соціальній та національній безпеці держави; інноваційність розвитку громад і її сприйняття сільськими мешканцями) та науково-теоретичні засади його формування із врахуванням специфіки їх функціонування й негативних тенденцій соціально-економічного розвитку сільських територій (серед яких: пасивне ставлення сільських мешканців до розвитку території; недовіра селян до державних та місцевих органів влади), що дозволить зосередити увагу держави по запровадженню заходів його вдосконалення;

дістали подальший розвиток:

– визначення складових організаційно-економічного механізму розвитку сільських територіальних громад, які слід сприймати взаємопов'язаними та взаємодоповнювальними один одного, використання яких на принципах сталого і збалансованого розвитку сільської економіки матиме більший ефект для розвитку сільських територій;

– оцінка стану та тенденцій реформи децентралізації в контексті розвитку сільських територіальних громад, що передбачає вплив на структуру формування місцевих бюджетів та підвищення якості життя сільських мешканців;

– визначення потенціалу сільських територіальних громад шляхом використання системи показників ефективності управління, застосування комплексного й системного підходу до формування джерел фінансового забезпечення їх розвитку;

– використання моделей кореляційно-регресійного аналізу для встановлення наслідкових зв'язків між утворюючими факторами й тенденціями розвитку досліджуваної результативної ознаки та методу порівняльного аналізу середовища функціонування (АСФ), основаного на принципах лінійного програмування, для оцінки ефективності управління в сільських територіальних громадах;

– проведення соціологічного дослідження (методом опитування) з метою уточнення існуючих проблем розвитку сільських територіальних громад і територій та надання конкретних пропозицій по їх вирішенню;

– вдосконалення організаційно-економічного механізму розвитку сільських територіальних громад через пропозиції щодо нарощення їх фінансово-економічного потенціалу, поліпшення державного регулювання та удосконалення управління їх розвитком, що дасть можливість покращити індикатори результативності реформи децентралізації та сприяти забезпеченню пріоритетних інтересів як сільських територіальних громад так і держави в цілому.

Обґрунтованість та вірогідність наукових результатів. Вірогідність наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації Тітова Д.В. забезпечується апробацією отриманих результатів на науково-практичних конференціях, у тому числі й міжнародних, достатньою

географією публікацій, їх глибинністю. Наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані в дисертації, мають достатньо високий рівень теоретико-методологічного та емпіричного обґрунтування, про що свідчить використання інформаційної бази за темою дисертації і достатнього масиву аналітичних даних.

Значення результатів для науки та практики. Наукова цінність роботи полягає у формуванні концептуальних підходів до формування моделі організаційно-економічного механізму розвитку сільських територіальних громад та пропозицій щодо його вдосконалення в контексті нарощення фінансово-економічного потенціалу громад, поліпшення державного регулювання територіальних громад та удосконалення управління розвитком сільських територіальних громад.

Серед теоретичних розробок здобувача слід відзначити авторське бачення категорій «територіальна громада», «організаційно-економічний механізм», що сприяє розширенню теоретичного базису теми дослідження.

Визначення найбільш ефективних громад завдяки аналізу середовища функціонування має практичну цінність для побудови моделі розвитку сільських територіальних громад на основі результативних показників ефективності.

Пріоритетним напрямком розвитку сільських територіальних громад, на думку здобувача, є обов'язкове формування власної стратегії на основі економічних можливостей території, визначення пріоритетних напрямів використання економічного потенціалу території конкурентних переваг, передбачення можливих ризиків і шляхів їх нівелювання. Заслуговує на увагу запропонована деталізація етапів розробки стратегії розвитку громади та оцінки їх ефективності, що сприятиме індивідуальності і особливості врахуванню пріоритетних інтересів і потреб сільської територіальної громади та задіяння невикористаного економічного потенціалу для подальшого розвитку.

Публікація основних результатів роботи, їх апробація. Основні наукові положення та висновки роботи неодноразово доповідалися та обговорювалися на науково-практичних конференціях різного рівня. Всього за темою дисертаційної роботи «Організаційно-економічний механізм розвитку сільських територіальних громад в Україні» опубліковано 16 наукових праць загальним обсягом 9,24 умовн. друк. арк. (власний доробок автора 5,9 умовн. друк. арк.) у тому числі 1 стаття у наукометричних базах Scopus – 1,65 умовн. друк. арк.; 4 статті у наукових фахових видання України, включених до міжнародних наукометричних баз – 2,51 умовн. друк. арк.; 1 стаття у монографіях іноземною мовою у зарубіжних виданнях – 1,05 умовн. друк. арк.; 4 статті у наукових працях, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації – 3,02 умовн. друк. арк.; 6 публікацій у інших виданнях – 1,01 умовн. друк. арк.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. В цілому дисертація написана з дотриманням існуючих вимог, має цілісну структуру і є завершеним науковим дослідженням. Проте, не всі положення дисертації є беззаперечними, деякі питання потребують уточнення та додаткової аргументації, а саме:

1. Здобувачем в роботі значна увага акцентується на «зваженій державній політиці» (с. 46), спрямованій на зміну найважливіших чинників розвитку сільських територіальних громад і сільських територій. Разом з тим, мало згадується сьогодення країни і яким чином це впливе на подальші ініціативи в цьому напрямку, враховуючи відбудову країни після війни.
2. У дисертації здобувач доповнює функції організаційно-економічного механізму розвитку сільських територіальних громад, зокрема функцією «сприяння продовольчій, економічній, екологічній, соціальній та національній безпеці держави» (с. 62). Проте потребує обґрунтування практичне використання цієї функції на рівні об'єднаної територіальної громади.
3. Потребує уточнення позиція здобувача щодо трактування поняття «політика ефективного місцевого самоврядування» (с. 75), яке сприятиме, на його думку, «можливості подолання протирічь між різними рівнями влади, гармонізації партнерських відносини між центром, регіонами та територіальними громадами, сприяти підвищенню ефективності використання бюджетних коштів» і яка роль при цьому відводиться організаційно-економічному механізму.
4. В другому розділі дисертації автор на основі комплексу аналітичних даних здійснює оцінку кількості населення в об'єднаних сільських територіальних громадах Вінницької області (с. 116), проте не деталізує вплив факторів від яких залежить кількість населення, що проживає на сільських територіях.
5. У сформованій дисертантом базовій моделі розвитку сільських територіальних громад в Україні (с. 173), однією із складових розвитку територіальних громад було виділено підвищення рівня зайнятості населення. При цьому в самій роботі не деталізуються конкретні кроки щодо забезпечення зайнятості в сільській місцевості і яким чином це буде досягнуто.

Загальний висновок. Дисертація на тему: «Організаційно-економічний механізм розвитку сільських територіальних громад в Україні» є завершеною науковою роботою, має достатньо високий теоретичний, методичний та практичний рівень, послідовне та логічне представлення матеріалу. Вказані зауваження не знижують в цілому якість наукових досліджень та отриманих результатів.

За структурою, мовою та стилем викладення відповідає вимогам наказу МОН від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», вимогам освітньо-наукової програми «Економіка», яку успішно

завершив здобувач та вимогам п. 5, 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор Тітов Денис Васильович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка.

Офіційний опонент:
доктор економічних наук, професор
кафедри маркетингу та реклами
Вінницького торговельно-економічного
інституту Державного торговельно-
економічного університету

Валерій БОНДАРЕНКО

Особистий підпис
ЗАСВІДЧУЮ
ст. інспектор ВК